

Kunga-Bengtens jordstuga

Henry Holm

Den enklaste av bostäder men med ett kungligt namn — det var Kungahuset i Fulltofta.

I dag återstår av byggnaden i stort sett endast några murester men de är ännu fullt möjligt att få en uppfattning om hur den legat delvis insprängd i backen, hukande och oansenlig, skyddande sig så gott det gick mot nordliga vindar.

Kungahuset var en jordstuga, den sista i Hörbytrakten. En jordstuga eller backstuga var fattigmans bostad i äldre tider och den förekom som hustyp huvudsakligen i södra och mellersta Sverige.

Enligt en uppgift uppfördes Kungahuset av en man vid namn Nils Jönsson i mitten på 1800-talet. Nils Jönsson gick bort 1868. Den enkla bostaden låg under Fulltofta och de som bodde där hade sitt arbete på godset.

De sista som levde där var syskonen Bengt och Hanna Nilsson, som aldrig kallades något annat än Kunga-Bengt och Kunga-Hanna.

Hur den kungliga inblandningen i namnen skall förklaras finns det olika uppgifter om. Kungahuset hette det långt innan Bengts och Hannas tid och deras vedernamn är alltså lätta att förstå. I en muntlig tradition i trakten görs gällande att man måste gå tillbaka till Gustaf II Adolf för att få en anknytning till det där med kunganamnet. Han skulle helt enkelt ha rastat på platsen på väg mot nordöstra Skåne för att bränna ner Vä.

I denna förklaring innefattas även en källa, Kungakällan, som bevisligen funnits på platsen framför Kungahuset men som blev igenfylld för en del år sedan, ungefär i den vevan då den gamla backstugan rasade ihop. I detta sammanhang skulle man kunna göra den reflexionen att kungliga källor haft en märkvärdig förmåga att uppstå varhelst monarker dragit fram. Vilket förstås beror på att de precis som vanliga dödliga blivit törstiga och att det fallit sig naturligt att kalla en brunn eller källa, där en kunglighet läskat sig för Kungakälla.

Historien hänger inte riktigt ihop om jordstugan, som uppgetts, uppfördes i mitten på 1800-talet. Men naturligtvis kan man tänka sig ett slags kedjereaktion — källan fanns när någon kung var på härnadståg i trakten och att den efter upphöjelsen till kunglig gett namn åt den senare uppförda backstugan och dess invånare.

Det var också spekulerats i ått den för viss vidlyftighet i kvinnoaffärer välkände Karl XV skulle varit i farten även i Fulltoftatrakten och att namnet

Kungahuset skulle ha uppstått i samband därmed. Det får emellertid betraktas som ett i högsta grad obestyrkt rykte.

Ett ögonvittne

Högsta sannfärdighet präglar däremot den veterligt enda bevarade ögonvitnesskildringen av hur det såg ut Kungahuset.

”En vacker sommardag i slutet av 1920-talet gick jag vägen från Landeröd till Fulltofta. Då hittade jag en stig i gräset. Den såg använd ut, närapå sliten, och den förde över en grässlånt fram till en backe med höga träd. En skorsten skymtade bland träden.”

Så inledde Ellen Fridolin i Hörby en i årsboken ”Såså”, utgiven av Skånsk samling, publicerad berättelse om sitt första möte med Kungahuset på Fulltofta 33.

Det är en finstämd skildring, som har sin givna plats, när man ska ge en bild av Kunga-Bengt och Kunga-Hanna och deras fattigmansbostad, som dock präglades av stor trevnad och kärleksfull omsorg.

Ellen Fridolin berättar:

”Jag krånglade mig över en gärdsgård och stod framför ett ålderdomligt hus, en jordstuga. Gavlarna var flätade med enris. På framsidan, som var uppförd av flata stenar, lagda på varandra, syntes ett fönster med sex rutor och en halvdörr. För fönstren hängde gardiner, och balsaminer blommade på fönsterbrädet.

Jag knackade på dörren. Halvdörren öppnades på glänt av en liten rar gumma, som såg forskande på mig. Granskningen utföll till bädas vår belåtenhet och jag fick stiga in.

Så stod jag i en liten förstuga med stengolv, öppen spis och med en dörr in till stugans enda rum. I rummet utgjordes den ena väggen av själva jordbacken, som invändigt blivit klädd med papp och tapeter. Golvet var hårt stampat av jord och belagt med färgglada, hemvävda mattor. En säng, en soffa, några stolar, en byrå och så en blank köksspis med stekugn utgjorde inventarierna. Några tavlor och prydnadssaker fullständigade bilden av det trevna hemmet.

Det var Kungahuset jag kommit till och här bodde syskonen Hanna och Bengt, gemenligen benämnda Kunga-Bengt och Kunga-Hanna. Deras

föräldrar, som gjort dagsverke på Fulltofta gård, hade byggt stugan och sedan tog barnen vid på samma sätt.

Kunga-Bengtén blev senare sjuk och kom till sjukhuset i Lund men han längtade hem. Sjuk som han var gick han ändå den långa vägen hem för att sluta sina dagar i Kungahuset. Hanna blev mer och mer ensam och orkeslös. Till sist flyttade hon till ålderdomshemmet.

Någon tid efteråt besökte jag det gamla hemmet. Stigen dit var nästan utplanad. Det var Bengts träskostövlar som hållit den i form. Taket hade rasat ned, fönsterrutorna var inslagna, dörren stod öppen. På mycket kort tid hade det trevliga lilla huset gått förgängelsen till mötes. Det var troligen den sista jordstugan i trakten".

Så slutade Ellen Fridolin sin fina berättelse om Kungahuset och dess sista invånare.

Gösta Persson, bosatt i Hörby, kan fullständiga historien. Som arrendator på Fulltofta friköpte han i mitten på 1940-talet det ställe på vars ägor Kungahuset legat. Vid den tidpunkten hade det redan ramlat ihop, erinrar sig Gösta Persson, som också berättar att Kunga-Bengtén gjorde dagsverken på Fulltofta under sina verksamma år. Ett par jordbitar hörde till Kungahuset, där det odlades grönsaker och annat till husbehov. En ko fanns det också plats till under Kungahusets tak.

Gösta Persson salde 1966 sin gård till Allan Lundberg. Han har pietetsfullt latit resterna av det minnesrika Kungahuset, ett stycke värdefull lokal kulturhistoria, ligga kvar i backen.

Ellen Fridolin i samtal med Hanna vid jordstugans halvdörr. Vem som tagit bilden här återgiven efter ett brev, därav den ganska dåliga kvaliteten, är obekant.